

TÜRKİYE'DE ELEKTRİK DAĞITIMININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ ve ELEKTRİK DAĞITIM İHALELERİNDE Kİ GERÇEKLER

Müşfik Veysel ERDOĞAN | Enerji, Sanayi ve Maden Kamu Emekçileri Sendikası Samsun Şube Başkanı

1980'lerde hayatımıza yeni ve büyüleyici bir kelime girdi.
"ÖZELLEŞTİRME".

Biraz hafızalarımızı zorladığımızda, özelleştirme kavramı Türkiye'nin gündemine sokulurken;

- Kamu halkın üzerinde kamburdur,
- Ekonomide kamunun ağırlığı bu kadar yüksek olamaz. Bu ancak sosyalist ülkelerde olur,
- Biz dünyada nadir kalan sosyalist ülkelerden biriyiz,
- Devlet pijama, ayakkabı, süt, et üretir mi?
- Zarar eden bu işletmelerden devlet acilen kurtulmalıdır?
- Zarar eden kamu kuruluşları satılarak, özel sektöre devredilmeli hatta gerekirse bedava verilmelidir,
- Satışlardan elde edilecek gelire bütçeden sağlığa ve eğitime ayrılan pay arttırılacaktır. Halkın çalışması için yeni iş sahaları açılacaktır,
- Özelleştirme sonucunda istihdam ve verimlilik artacaktır,

cümleleri birer slogan haline dönüştürülmüş, gazeteler ve televizyonlar aracılığıyla Türk Halkı her gün bu sloganların bombardımanına tutulmuştur.

Sonuçta; yapılan propaganda başarılı olmuş, halkın önemli bir bölümü özelleştirme adeta bir mucize olduğuna ikna edilmiş, halkımız kraldan daha fazla kralcı bir şekilde özelleştirme taraftarı ve en heyecanlı savunucusu haline dönüşmüştür. Öyle ki; özelleştirme sonucu işini kaybedecek olan çalışanlar, özelleştirme sonucu kapanacak işletmeler sayesinde ekmeğe yiyen esnaf, tüccar vb. hep bir ağızdan ÖZELLEŞTİRMECİLER KOROSUNA katılmışlardır. Halkın başarıyla ikna edildiği bu başlangıcın ardından, Türkiye'de hızlı bir özelleştirme sürecine girilmiş Cumhuriyetin kazanımları olan yüzlerce kamu kuruluşu büyük çoğunluğu yabancı olmak üzere özel sermaye gruplarına devredilmiştir.

Yaşanan bu özelleştirme sürecinde sermaye gruplarının iştahla saldırdığı ve birbirleriyle kran kırana mücadeleye giriştiği en önemli özelleştirme alanlarından bir tanesi de enerji özelleştirmeleridir.

Üretimden dağıtımına kadar enerjide baş döndüren bir özelleştirme yaşanmıştır. Dağıtım bölümünün tamamlandığı bu süreçte, üretim alanındaki özelleştirmeler son hızla devam etmektedir. Geleneksel itibarıyla Türkiye'de elektrik dağıtım bölgelerinin tamamının özelleştirme ihalesi yapılmış, elektrik üretiminde ise 1990'lı yıllarda %9 olan özel sektörün payı bugün %50'ye ulaşmıştır. Yani özel sektör elektrik üretiminden, dağıtımına kadar bu alanda yegane belirleyici konumuna ulaşmıştır.

ELEKTRİK DAĞITIMI ÖZELLEŞTİRMELERİ

Türkiye'de elektrik dağıtımının özelleştirilmesinin yolu 1993 yılında TEK'in TEAŞ ve TEDAŞ olarak ikiye bölünmesiyle açılmış, böylece dağıtım şirketlerine bölünen TEDAŞ'ın satış sürecine girilmiştir. Bununla da yetinilmeyerek 2001'de Dünya Bankasının verdiği kredilerin ön koşulu olarak TEAŞ'ın; Türkiye Elektrik İletim A.Ş. (TEİAŞ), Elektrik Üretim Anonim Şirketi (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt Şirketi (TETAŞ) olarak üçe ayrıldığı görülmüştür.

Türkiye'de ilk elektrik dağıtım özelleştirmesi 1990 yılında imzalanan imtiyaz sözleşmesiyle İstanbul'un Anadolu Yakası Elektrik dağıtımının AKTAŞ firmasına verilmesiyle başlamış, sonrasında yine yapılan bir başka imtiyaz sözleşmesiyle Aydın, Muğla, Denizli bölgelerinin elektrik dağıtımını 1991 yılında AYDEM (Bereket) Enerjiye verilmiştir.

Yapılan bu özelleştirmeler sonrasında EMO üzerinden açılan dava sonucunda AKTAŞ'ın sözleşmesi iptal edilmiştir.

Yapılan imtiyaz sözleşmelerinin iptali için açılan davalar ve bu davaların sonucunda sözleşmelerin iptal edilmesi, enerji özelleştirmelerini güvenceye alan yeni yasal düzenlemeler yapılması gereksinimini ortaya çıkarmıştır. Bu anlamda yapılan yeni düzenlemelerle enerji dağıtım özelleştirmeleri yasal güvence altına alınmış ve bu dağıtım bölgeleri 49 yıllığına blok satış yöntemiyle ihale edilmeye başlamıştır.

TÜRKİYE'DE ELEKTRİK DAĞITIMININ ÖZELLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ ve ELEKTRİK DAĞITIM İHALELERİNDE Kİ GERÇEKLER

Gerçekleşen 21 Elektrik Dağıtım Bölgesi İhalelerinin sırasıyla tarihleri, ihaleyi alan firmalar ve verilen teklifler şu şekilde olmuştur.

BAŞKENT EDAŞ	1 Temmuz 2008	SABANCI	1 Milyar 225 Milyon Dolar
SAKARYA EDAŞ	1 Temmuz 2008	AKÇEZ	600 Milyon Dolar
ARAS EDAŞ	26 Eylül 2008	KİLER	128,5 Milyon Dolar
MERAM EDAŞ	26 Eylül 2008	ALARKO	440 Milyon Dolar
ÇORUH EDAŞ	6 Kasım 2009	AKSA	227 Milyon Dolar
OSMANGAZİ EDAŞ	6 Kasım 2009	ETİ GÜMÜŞ	485 Milyon Dolar
YEŞİLIRMAK EDAŞ	6 Kasım 2009	ÇALIK	441,5 Milyon Dolar
VANGÖLÜ EDAŞ	18 Şubat 2010	AKSA	100.1 Milyon Dolar
FIRAT EDAŞ	18 Şubat 2010	AKSA	230 Milyon 250 Bin Dolar
ÇAMLİBEL EDAŞ	18 Şubat 2010	KOLİN	258.5 Milyon Dolar
ULUDAĞ EDAŞ	18 Şubat 2010	LİMAK	940 Milyon Dolar
GEDİZ EDAŞ	9 Ağustos 2010	İŞ KAYA-MMEKA	1 Milyar 920 Milyon Dolar
TRAKYA EDAŞ	9 Ağustos 2010	AKSA	622 Milyon Dolar
BOGAZİÇİ EDAŞ	9 Ağustos 2010	İŞ KAYA-MMEKA	2 Milyar 990 Milyon Dolar
DİCLE EDAŞ	9 Ağustos 2010	KARAYİL	228 Milyon Dolar
TOROSLAR EDAŞ	7 Aralık 2010	YILDIZLAR	2 Milyar 75 Milyon Dolar
İSTANBUL ANADOLU YAKASI EDAŞ	7 Aralık 2010	MMEKA	1 Milyar 813 Milyon Dolar
AKDENİZ EDAŞ	7 Aralık 2010	CİNER	1 Milyar 165 Milyon Dolar
GÖKSU EDAŞ	1 Ocak 2011	AKEDAŞ	
MENDERES EDAŞ		AYDEM	
KAYSERİ ve Civarı		KAYSERİ A.Ş.	

Yapılan bu elektrik dağıtım özelleştirmelerinin hangi bedeller karşılığında yapıldığına örnek olması açısından;

1-) BAŞKENT EDAŞ (BEDAŞ)

BEDAŞ'ın 2007 yılı geliri 1 milyar 107 milyon TL'dir. Sabancı Enerji ve yabancı ortağı burayı 1 milyar 225 milyon dolara yani 2 milyar 173 milyon TL'ye almıştır. Bu rakam BAŞKENT EDAŞ'ın sadece 2 yıllık gelirinin karşılığıdır. Yani şirket burayı 2 yıllık geliri karşılığında, üstelik yarı peşin, geri kalanını 2 yıl taksitle ödeyecek şekilde devralmıştır.

2-) SAKARYA EDAŞ (SEDAŞ)

SEDAŞ'ın 2007 yılı geliri 853 milyon 852 bin TL'dir. AKCEZ firması burayı 600 milyon dolara yani 1 milyar TL'ye almıştır. Bu rakam SAKARYA EDAŞ'ın sadece 14 aylık geliri karşılığıdır. Yani şirket burayı 14 aylık geliri karşılığında, yine yarı peşin geri kalanını 2 yıl taksitle ödeyecek şekilde devralmıştır.

3-) YEŞİLIRMAK EDAŞ (YEDAŞ)

YEDAŞ'ın 2008 yılı geliri 687 milyon TL'dir. ÇALIK ENERJİ burayı 441 milyon 500 bin dolara yani 662 milyon TL'ye almıştır. Bu rakam YEŞİLIRMAK EDAŞ'ın sadece 10 aylık geliri karşılığıdır. Yani şirket burayı 10 aylık geliri karşılığında devralmıştır. İşin ilginç yanı özelleşecek olan YEDAŞ'a 2008-2009 yılları için devlet tesis yatırım bedeli olarak 30 milyon TL para harcamıştır.

- Bu üç örnekten de görüleceği üzere; yapılan elektrik dağıtım özelleştirmeleri, elektrik dağıtım bölgelerinin ortalama 2 yıllık geliri karşılığıdır. Devlet, bu fakir milletin vergileriyle yapılan bu işletmelerin haraç mezat satılmasından ciddi biçimde zarara uğramıştır.

- Bir diğer dikkat çekici husus ise; Rekabet Kurulu, Türkiye'nin en büyük ve en karlı dağıtım bölgelerinden Boğaziçi, Gediz ve Trakya Elektrik Dağıtım bölgelerinin ihalelerine aynı anda giren ve buraları alan Mehmet Emin KARAMEHMET ve Mehmet KAZANCI ortaklığındaki MMEKA ile yine Kazancı grubuna ait AKSA'nın aynı ekonomik bütünlük içinde olduğu kararını vermiştir. Yani bu iki firmanın aslında tek bir teşebbüs olarak kabul edilmesi gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

- Türkiye'nin 21 adet Elektrik Dağıtım Bölgesi, bu alanda tekel haline gelmiş olan 13 Enerji Şirketine devredilmiştir. Bu şirketler aynı zamanda Türkiye'de ki elektrik üretiminde de önemli ölçüde pay sahibidirler.

- Bu alanda oluşan özel sektör tekel sonucunda, halk ve sanayici elektriği çok daha yüksek bedellerle tüketecektir.

- Yapılan bu özelleştirmeler sonucunda, bu alanda uzmanlaşmış binlerce personel uzmanlık alanlarıyla ilgisiz olan kurumlara nakil olarak atıl hale gelecektir. İşçi statüsünde çalışan personel, adeta kölelik ücretleriyle bir çok özlük haklardan yoksun olarak vasıfsız işlerde çalışmak üzere farklı kamu kurumlarına nakledilecektir.

Sonuç olarak; Enerji alanında yaşanan özelleştirmelerde de, Türkiye'de yapılan diğer özelleştirmelerde olduğu gibi kamu kaynaklarının haraç mezat yok fiyatına sermaye gruplarına aktarılması söz konusudur.

- 250 milyon dolara Limak Firmasına özelleştirilen Tekel için fabrikalarının sadece 9 ay sonra Limak tarafından Amerikalılara 900 milyon dolara satılması,

- 1995 yılında Et Balık Kurumunun Ankara kombinasının 100 dönümlük arsaya beraber 22.3 milyon dolara gıda toptancılarına satıldıktan hemen sonra, gıda toptancılarının arsanın sadece 50 dönümünü Migros'a 126 milyon dolara satması,

- Vezirköprü ORÜ işletmesini 210 dekar araziyle birlikte 21 milyar liraya alan firmanın, birkaç gün sonra aynı işletmeyi 364 milyara satması,

- 1998 yılından GSM lisansı 500 milyon dolara 25 yıllığına satılan TURKCELL'in 2000 yılında halka açıldığında piyasa değerinin 18 milyar dolar olması,

ne anlam içeriyorsa, enerji özelleştirmelerinde yaşananlarda bu anlam içerisinde değerlendirilmelidir.

Şimdi sorulması gereken şudur! Bütün bu yaşananlardan sonra halkımız hala özelleştirmenin kendi kurtuluşu için bir mucize olduğuna inanmaya devam edecek midir? Yoksa; yaratılan bir illüzyonla ÖZELLEŞTİRME adı altında ağır bedeller ödeyerek hep beraber yarattığımız Cumhuriyet kazanımlarının elimizden birer birer gittiğinin farkına varacak mıdır?